

és szellem kincseit a művelt világgal megismertette. A görög, német, francia és más nemzetek kutatóinak vállvetett munkájából a magyarok is kivették részüket. Különösen Peetz Vilmosnak, a hazai újjörög tanulmányok első tudományos művelőjének, a hatására ébredt nagyobb érdeklődés a mai görögség iránt. Az ő nyomán foglalkozott az újjörög néplélek megnyilvánulásaival az élete virágában elhalt költői lelkű tudós: Vértesy Dezső, aki még 1913-ban kiadott egy antológiát az újjörög népköltészetből s akinek számára — saját szavai szerint — a görögség szelleme maga volt „az élet és a napfény“.

Vértesy antológiájához csatlakozik most — annyi év után — Rhousopoulos és Kunos újjörög mesék-könyve. (Béta-kiadás, 1925.) A külföldi és hazai kutatók és fordítók által feltárt szellemi kincsek fényes tanubizonyosságot tesznek arról a kapcsolatról, amely az utódokat az ősökkel egységbe fűzi össze.

E kincsek közül legértékesebbek s egyúttal nemzeti jelentőségűek a népdalok. Bennük szépen jut kifejezésre a görög napsugaras élet, a szabadság, a szép szeretete, a nemzet s az egyén öröme, fájdalma: az újhellén néplélek sajátos görög és általános emberi vonásai. Hatásukra jellemző, hogy a fordítók sorában nem kisebb névvel, mint Goethével találkozunk. A népdalok mellett ott találjuk a rövid, szemléltető, bölcs közmondások s a helyi hagyományok egész tömegét, mely utóbbiak szálai évszázadokra nyúlnak vissza s messze az ókorba vezetnek. A néphit — hogy csak egy ilyen szála mutassunk rá — az éjfél elhagyott görög vizeket és mezőket ma is táncoló nimfákkal, nereidákkal népesíti be. A népdalokban újra meg újra előkerülő öreg, de halhatatlan Kháronon s a hagyományokban ma is élő örökifjú nereidákon kívül más antik mítoszok és mondák maradványai is beleszövődnek a sárkányok és tündérek világába. Ezekre emlékeztetnek a szülői házból kivert s később csillagokká változott testvérek, a babérbokorból kinőtt királylány, a megvakított félszemű óriás és más ezekhez hasonló mese-motívumok.

A középkori görög népmonda hő-sének, Dijenisz Akritásznak a vonásait s a benne magasztalt hősi ideált is több mesében megtaláljuk. Az újjörög felfogásra különösen jellemző az erényesség s a hitvesi hűség tisztelete, amint ez a mesékben többször megnyilvánul. Természetes azután az is, hogy az újjörög népmesék a nyers erővel szemben mindig az okosságot, a leleményességet juttatják diadalra; hiszen a görög ebből a szempontból ma is olyan, amilyen évezredekkel ezelőtt volt.

Rhousopoulos és Kúnos könyvükben a mesék kiválasztásánál s néhol az átdolgozásnál — amint erről pl. a Pio-féle gyűjtemény szövegével való egybevetés meggyőzőhet bennünket — tekintettel voltak arra, hogy a kiadás elsősorban kisgyerekek számára készült, mégis maradtak benne olyan részletek, amelyek a következő kiadás számára átdolgozandók, mert a gyermek fantáziáját károsan befolyásolják (a 127. és a 163—4. lapon). Szép fordításra törekedtek; ritmikus prózájuk a mesei előadáshoz jól illik s az újjörög nyelv költői és zenei szépségeit is érzékelteti.

Horváth Endre.

Rákosi Jenő, a hírlapíró. (Papp Ferenc tanulmánya. A Kisfaludy-Társaság kiadása.)

Akik figyelemmel kísérik az irodalomtudomány tájékoztató munkáját, észrevehették, mennyire hiányval vagyunk oly tanulmányoknak, melyek a közelmúlt, vagy éppen a jelen szellemi élet mozzanataival foglalkoznak. E tartózkodás magyarázatátul azt szokták felhozni, hogy a napjainkbeli jelenségek mérleghéséhez nincs kellő távlatunk, már pedig enélkül a nyilvánosság előtt kötelező tárgyvilágosság forog veszályben.

Pedig hogy hozzáértéssel és megfontoltsággal kortársainkról is meg lehet írni az igazságot, mutatja Papp Ferenc könyve, amely megbízható képet nyújt napjaink egyik olyan vezető alakjáról, aki csaknem hat évtized közéleti mozgalmában mindig az elsők közt szerepelt. A szép tanulmány végigvezet bennünket Rákosi Jenő hírlapírói pályáján a hatvanas évektől egészen 1919 márciusáig. Az érdekes fordulatokban

gazdag pálya kiinduló pontja a régi Pesti Napló szerkesztősége, hol Rákosi, mint báró Kemény Zsigmond munkatársa, először adta jelét hivatottságának. Harcos tevékenysége a Reform c. lapban folytatódott, de tartalmi értékével és formai sajátosságaival a négy évtizeden át szerkesztett Budapesti Hírlap révén hódította meg a magyar értelmiség nagy részét.

Természetesen a könyv Rákosinak e lap kötelékében kifejtett nagyszabású publicisztikai működését tárgyalja legrészletesebben. E küzdölmés, de sikerekben nem szűkölködő munkásság története négy fejezetre oszlik. Az első a támadó politika korát mutatja be, mely a Budapesti Hírlap alapításától 1890-ig tart; a második a nemzeti eszmények felé törekvés idejét tárja elénk (1903-ig); a harmadik a cselekvő politika útvesztőjében 1912-ig folytatott harcokat ismerteti; a negyedik pedig Rákosinak a nemzet élet-halálharcában való hírlapírói szerepéről szól. Külön rész foglalkozik a jeles publicistának a műbírálat körébe tartozó cikkeivel.

A könyvet termékeny szempontok alkalmazásával készült összefoglalás zárja be, melynek tömör fogalmazása biztos vonásokkal emeli ki egy nagyhatású közéleti tevékenység értékes elemeit. E szerint Rákosi hírlapírói egyénisége egyaránt visszatükrözi az elnyomatás évtizedeinek idealizmusát, valamint az újabb politikai, társadalmi és gazdasági viszonyok hatását. Népszerűségének magyarázata, hogy rendelkezett mindazokkal a lelki adománnyal, melyek a nagy tömegeket sem hagyják közömbösen. Éles ítélőereje főképp egy-egy eszmének vagy feltűnő jelenségnek eredeti megvilágításában nyilvánult meg. Akit nem tudott érveivel meggyőzni, azt képzeletének gazdagságával hódította meg. Átható elméjének s mozgékony fantáziájának alakított nyomai meglátszanak hírlapírói nyelvén is. Sokat megengedett magának, csak az unalmasságot nem. Volt azonban benne erkölcsi erő és férfias bátorság, mely hódolatra készítetett. Becses tartalma egyéniségének az az alkotó nemzeti politika, mely tollát kezdetétől fogva vezette. Pályája fontos eredménye a magyar nemzeti

lélek öntudatra keltése. Ily tulajdonságok birtokában mentette meg Rákosi a nagy magyar idealizmus korának nemes hírlapirodalmi hagyományait.

Ezeket mondja Papp Ferenc, kinek megállapításai a részletekben minden szépítgetés nélkül kísérik nyomon a kortörténeti vonatkozásaiban oly érdekes pálya különböző mozzanatait. Munkája folyamán bizonyára gyakran érezte vállalkozása merészségét, de tapintata és megértő tárgyilagossága mindig megtalálta a helyes utat.

Kár, hogy a sajnálatos nyomdai viszonyok miatt a kitűnő essay az közül néhány jellemző idézetet az értékes megállapítások szemléltetésére. Rákosi sokoldalúságának, erős nemzeti érzésének, felelősségérzetének, mindvégig csodálatos frissiségének és pompás stílművészetének ily módon való bemutatására számos jó alkalom kínálkozott. Az úgynevezett nagyközönség szemében, melyre nézve a múlt napiéletre szánt sajtótermékei szinte hozzáférhetetlenek, ez által a könyv érdekessége még növekedett volna.

Rákosi hírlapírói tevékenysége során különösen szembevető a hivatásával járó felelősségérzet hangsúlyozása. Ezt köti lelkére ifjabb pályatársainak abban a kis cikkében is, mely *A szabad sajtó 50. születésnapján* az ő emelkedett felfogását ismerteti az újságírók munkájáról. Szerinte a szabad újság az egyetemes emberiség legelső és leghathatósabb jótékony intézménye. De figyelmezteti a szabadsajtó újságíróját, hogy „nem az a nagyobb rabság, mikor láncot csörget valaki a kezén, ha igazság van a szívében; nagyobb rabság az, mikor aranylánc van a nyakán és hazugság a szívében.” Hasonló erkölcsi ösztön vezeti tollát, mikor válságos pillanatokban nemzeti sorsunk irányítóihoz fordul. Rendkívül kifejező stílusa ilyenkor néha komorabbra fordul s vannak mondatai, melyekkel mint fátyla világít az árnyéktól rémes éjszakába. „Ragadja torkon a lelkiismeretét, mert borzalom és rettenet az, ha a lelkiismeret ragadja torkon az embert!” — ajánlja egyszer valakinek a forradalom idején. Vajha mindazok így fognák fel a felelőség kérdését, akinek részük van a közélet irányításában! A. B.